

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña
Berta Cerezuela
Miquel Gómez Benosa
Chris Kennett
Miquel de Moragas Spà



Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona



Ajuntament de Barcelona

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña, Berta Cerezuela, Miquel Gómez Benosa, Chris Kennett, Miquel de Moragas Spà.

Edició

Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics
de la Universitat Autònoma de Barcelona

**Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona:**

Ignasi Cardelús, Enric Casas, Eduard Vicente, Jordi Martí, Màrius Rubert, Jordi Campillo, Glòria Figuerola, Víctor Gimeno, Joan A. Dalmau, Carme Gibert, José Pérez Freijo.

Traducció i correcció lingüística

Anna Baldirà, Steve Norris, Mercè Roselló, UAB Servei d'Idiomes Moderns

Diseny i maquetació

Míreia Rocher, Ramon G. Sedó,

Edició i impressió

Direcció d'Imatge i Serveis Editorials
www.bcn.cat/publicacions

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat
Autònoma de Barcelona

© dels textos: els seus autors

ISBN de l'Ajuntament de Barcelona 978-84-9850-312-8

ISBN del Centre d'Estudis Olímpics 978-84-938759-0-9

Dipòsit legal: B.18575-2011

Abril 2011

Impressió amb paper ecològic

Agraïments

L'edició d'aquest llibre s'emmarca en la celebració dels 20 anys d'activitat del Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona, creat al juny del 1989. Volem expressar el nostre agraïment a totes les persones i les institucions que, d'una manera o altra, han col·laborat a fer realitat aquest projecte.

I, singularment, a l'Ajuntament de Barcelona, cofundador del CEO-UAB, que ha fet possible la impressió d'aquesta edició.

Els continguts d'aquest llibre no es poden reproduir, ni totalment ni parcialment, ni enregistrar, ni transmetre per un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sigui fotomecànic, fotoquímico, electrònic, per fotocòpia o qualsevol altre, sense el consentiment previ per escrit dels editors.

Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus UAB – Edifici N, planta 1
E-08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, Catalunya – Spain
Tel. +34 93 581 19 92
Fax: +34 93 581 21 39
ceoie@uab.cat
<http://ceo.uab.cat>

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña

Berta Cerezuela

Miquel Gómez Benosa

Chris Kennett

Miquel de Moragas Spà

Sumari

Presentació	9
Ana Ripoll	
Pròleg	11
Alejandro Blanco	
Introducció	13
Emilio Fernández Peña	
Les raons acadèmiques d'un centre d'estudis olímpics a la universitat	19
Miquel de Moragas	

Origen i evolució d'un Centre d'Estudis Olímpics

Els orígens del CEO-UAB, 1989-1994	31
Muriel Ladrón de Guevara	
La gestió de la informació i la documentació al servei d'un centre de recerca	39
Berta Cerezuela i Pilar Cid Leal	
El Moviment Olímpic i el món acadèmic	47
Núria Puig Brandes	
El CEO-UAB com a dinamitzador dels estudis olímpics	57
Testimonis d'experts internacionals que valoren el llegat del CEO-UAB:	
• Deanna Binder (Institute for Olympic Education at the University of Alberta)	58
• Susan Brownell (University of Missouri, St. Louis)	59
• Richard Cashman (University of Technology, Sydney)	60
• Laurence Chalip (University of Texas at Austin)	61
• Gabriel Colomé (Centre d'Estudis d'Opinió - Generalitat de Catalunya)	62
• Lamartine P. DaCosta (Universidade Gama Filho)	63

• Conrado Durántez (Academia Olímpica Española).....	64
• Kang Shin-Pyo (Inje University).....	65
• Bruce Kidd (University of Toronto).....	66
• John MacAloon (University of Chicago).....	67
• Andy Miah (University of the West of Scotland).....	68
• Roy Panagiotopoulou (National and Kapodistrian University of Athens).....	69
• Hai Ren (Beijing University of Physical Education).....	70
• Nancy Rivenburgh (University of Washington).....	71
• Otto J. Shantz (University of Koblenz-Landau).....	72

Els Jocs Olímpics de 1992

Conversa de Juan Antonio Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad, deu anys després dels Jocs de Barcelona	77
Miquel Botella i Miquel de Moragas	
L'ombra de Barcelona	87
Isidre Rigau	
Les cerimònies olímpiques de Barcelona'92: el gran bufet de les imatges mediàtiques	97
Núria Garcia	
L'Olimpíada Cultural de Barcelona el 1992. Llums i ombres. Lliçons per al futur	105
Miquel de Moragas	
Conèixer la Barcelona olímpica: preservació i accés a la memòria dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 a través de les fonts documentals	117
Berta Cerezuela	
Barcelona'92 i l'estudi dels llegats dels Jocs Olímpics	125
Chris Kennett	

Temes clau de l'Olimpisme

Televisió i Jocs Olímpics: simbiosi, globalitat i construcció de sentit.....	137
Emilio Fernández Peña i Ibone Lallana del Rio	
Els nous mitjans i els Jocs: el Moviment Olímpic i el web social en la difusió de missatges.....	147
Emilio Fernández Peña	
La dimensió cultural dels Jocs Olímpics: les cerimònies i les Olimpíades culturals com a plataformes per a unes polítiques culturals sostenibles.....	157
Beatriz Garcia	
Els voluntaris com a variable d'èxit als Jocs Olímpics del segle XXI.....	169
Anna Belén Moreno Vílchez	
Olimpisme i els estudis de gènere.....	177
Natividad Ramajo i Ibone Lallana del Rio	
Barcelona'92 postolímpica: esport i multiculturalisme.....	185
Chris Kennett	
La dimensió educativa dels Jocs Olímpics	193
Berta Cerezuela	
L'estudi de l'urbanisme olímpic: balanç de recerca i perspectives de futur.....	203
Francesc Muñoz	
Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics.....	215
Ferran Brunet	

Els voluntaris com a variable d'èxit als Jocs Olímpics del segle XXI

Ana Belén Moreno Vílchez

Responsable de comunicació de l'Àrea de promoció econòmica (Ajuntament de Barcelona)

Els Jocs Olímpics moderns són un esdeveniment sovint menystingut pel món acadèmic com a objecte d'estudi, però s'han convertit en un escenari únic per interpretar la societat actual des de les perspectives més variades. L'anàlisi i la reflexió de les dinàmiques polítiques, econòmiques, socials i culturals de cada edició dels Jocs Olímpics i de l'evolució del Moviment Olímpic són oportunitats úniques per comprendre la complexitat dels segles XX i XXI. En molts casos, a més, els Jocs han esdevingut un banc de proves en noves tecnologies, nous models de formació i educació, de vinculació social, etc. És per això que el Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona (CEO-UAB) s'ha caracteritzat, des de la seva fundació ara fa vint anys, per aproximacions transversals i pluridisciplinàries en la gran quantitat d'investigacions, informes, congressos, simposis i cursos que ha dut a terme.

L'any 1999, el CEO-UAB, en col·laboració amb el Museu Olímpic de Lausana, va organitzar el Simposi Internacional sobre Voluntaris, Societat Global i Moviment Olímpic com a activitat de la Càtedra Internacional d'Olimpisme. Més de 100 experts, provinents de diverses disciplines acadèmiques, van ser-hi presents i van debatre sobre el fenomen del voluntariat esportiu, més concretament del voluntariat olímpic. Tot i que podem trobar la figura del voluntari des dels primers Jocs Olímpics de l'era moderna a Atenes (1896), mai no havia estat objecte d'anàlisi per part dels investigadors del Moviment Olímpic, més interessats en els resultats i les fites esportives, la simbologia olímpica o les relacions entre política i esport.

L'objectiu d'aquest article és reflexionar sobre algunes de les conclusions d'aquell simposi, la ponència marc (Moragas, Moreno i Paniagua 1999) del qual ja proposava un recorregut històric²⁴ sobre el concepte del voluntariat, que exemplifica la potencialitat del Moviment Olímpic com a aglutinador d'esperances individuals i col·lectives en un món més solidari, més igualitari i més participatiu.

Els voluntaris com a variable d'èxit dels Jocs Olímpics

Històricament, s'ha considerat que Los Angeles 1984 va ser l'inici del fenomen del voluntariat olímpic, tal com el coneixem en l'actualitat. Prop de 30.000 persones van ajudar en una important varietat de tasques: assistència en la competició, serveis sanitaris, de premsa, acompanyant delegacions i individus, serveis de relacions públiques, d'acreditació, tecnològics i de

24. El 1999 es va realitzar una anàlisi sistemàtica de les memòries oficials de cadascun dels Jocs Olímpics, tant d'estiu com d'hivern, fins a Atlanta 1996, així com de diferent bibliografia sobre Olimpisme. També es va fer un esforç per aconseguir parlar amb voluntaris olímpics dels Jocs, però només va ser possible fer-ho en el cas dels Jocs Olímpics posteriors a Berlín 1936. Per elaborar aquest text s'han consultat les memòries oficials dels Jocs celebrats després de 1996, així com les pàgines webs dels futurs Jocs de 2010, 2012 i 2014, i de les ciutats candidates als Jocs Olímpics de 2016. La investigació principal de la ponència presentada al Simposi es va realitzar amb l'ajuda de la DGICYT i el CSD del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

telecomunicacions, transport, control d'accessos, alimentació, finances, administració, etc. A més, es va crear un departament específicament dedicat a la gestió dels voluntaris, que va jugar un paper rellevant en els 25 subcomitès en què el comitè organitzador es va dividir. Es reflectia així el paper creixent i fonamental dels voluntaris.

Ara bé, quatre anys abans, als Jocs Olímpics d'hivern de Lake Placid (1980), el fenomen dels voluntaris olímpics ja havia viscut un moment clau en la seva evolució històrica. El comitè organitzador va incorporar voluntaris individuals i "civils" al programa i a la planificació dels Jocs, més enllà de les associacions esportives, les federacions nacionals i internacionals o els moviments de voluntariat social com ara els *boy scouts* (Moragas, Moreno i Paniagua 1999), que tradicionalment hi havien estat representats.

La indiscutible rellevància del treball dels voluntaris a Lake Placid es resumeix en una frase de la memòria oficial: "Sense aquest exèrcit de 6.700 voluntaris, els XIII Jocs Olímpics d'hivern no s'haurien convertit en realitat" (Organizing Committee of the XIII Olympic Winter Games Lake Placid 1980 1981, 164). El cos de voluntaris estava format per persones de tot tipus: "Un exèrcit de persones, de les quals se'n sabia ben poca cosa, era a Lake Placid durant els XIII Jocs Olímpics d'hivern. El formaven homes de negocis, estudiants, mestres, mestresses de casa, metges, advocats, professors d'universitat, jubilats i adolescents, esquiadors, aficionats a l'hoquei, fans del trineu, amants del patinatge. En resum, homes, dones i jovent de totes les professions i condicions socials, de tot el conjunt dels EUA i d'arreu del món" (Organizing Committee of the XIII Olympic Winter Games Lake Placid 1980 1981, 164). Van rebre formació específica sobre cadascun dels esports del programa olímpic i van treballar en diferents àrees: "Els voluntaris treballaven com a tècnics i organitzadors, com a missatgers, controladors i carters, com a recepcionistes, gestors i agents de seguretat, com a mecanògrafs i coordinadors, com a jutges i jurat. El món no en sabia res perquè treballaven entre bastidors, ajudant per garantir que no hi hagués cap problema durant els dotze dies d'esquí, patinatge, tir i trineu" (Organizing Committee of the XIII Olympic Winter Games Lake Placid 1980 1981).

L'aparició d'un voluntariat "civil", entès com a compromís individual dels ciutadans, es consolida definitivament als Jocs de Barcelona (1992). Abans que la ciutat fos nomenada seu olímpica, ja comptava amb 102.000 inscripcions de voluntaris.

Sens dubte, a Barcelona'92 els voluntaris van entrar per primera vegada en l'escena mediàtica com a variable d'èxit d'uns Jocs Olímpics. La creixent importància dels voluntaris cal atribuir-la a la pròpia evolució històrica dels Jocs Olímpics en un context social, polític i econòmic que havia viscut canvis tan rellevants com les dues guerres mundials, la Guerra Freda, l'augment dels preus del petroli dels anys setanta, el conflicte a l'Orient Mitjà, la caiguda del Mur de Berlín i del bloc comunista, l'aparició dels països emergents, els moviments de protesta social, els mitjans de comunicació de masses, especialment la televisió, etc. Com va expressar Nigel Gann: "Les organitzacions de voluntariat s'adapten a les circumstàncies del moment: reflecteixen les estructures del moment i les preocupacions del moment" (Gann 1996).

Els Jocs havien adquirit una nova dimensió de "megaesdeveniment", sobretot a partir dels anys vuitanta; indubtablement, ja eren l'esdeveniment esportiu internacional més important. El nombre de participants, tant atletes com mitjans de comunicació, havia augmentat vertiginosament i, en aquesta nova fase, el rol del voluntari havia adquirit noves dimensions, incorporant-se a l'estructura i la planificació general dels Jocs. El voluntari participa personalment i desinteressadament del projecte col·lectiu i esdevé el símbol del compromís que la societat organitzadora adquireix amb els valors del Moviment Olímpic.

És en aquest marc que la figura del voluntari es fa visible i passa a ocupar un espai a la retòrica i a la simbologia olímpiques. Per això, en el Simposi Internacional sobre Voluntaris, Societat Global i Moviment Olímpic es va reivindicar la visibilitat dels voluntaris com a actors principals dels Jocs i com a col·lectiu que representa la comunitat que els acull.

Existeixen exemples rellevants d'aquest homenatge públic. La Plaça dels Voluntaris, amb l'escultura *David i Goliat*, d'Antoni Llena, reconeix el treball dels voluntaris durant els Jocs de Barcelona.

Sydney va donar un pas més enllà d'aquest homenatge col·lectiu i el va transformar en un reconeixement a l'esforç individual. El 5 d'octubre de l'any 2000, els principals carrers de Sydney eren ocupats pels voluntaris que havien participat en els

Jocs Olímpics. Es retia així, per primera vegada a la història de l'Olimpisme modern, un tribut de la ciutat i dels país amfitrió als seus voluntaris. Els voluntaris de Sydney es convertien en els “herois silenciosos” d'uns grans Jocs, com alguns mitjans de comunicació van titular durant aquells dies. Segons la pròpia memòria oficial, “Els voluntaris eren «la imatge dels Jocs de Sydney»” (SOCOG 2001, 169). A més de la “volta d'honor” dels voluntaris pels carrers de la ciutat, un dia després que haguessin fet el mateix els esportistes australians que hi havien participat, la premsa nacional va publicar el nom de tots els voluntaris²⁵, que també apareixen a un monument que avui dia es pot visitar a l'*Olympic Park*²⁶.

Com es va afirmar a les conclusions del Simposi, sense la contribució dels voluntaris “no pot explicar-se ni el dia a dia ni l'èxit, ni les grans dimensions dels Jocs Olímpics moderns. Aquesta aportació, que ha estat una realitat des dels primers anys, ha anat adquirint una major centralitat, més recentment, en la mesura que augmentava la complexitat i les dimensions dels Jocs Olímpics”.

Taula 1. Evolució del nombre de voluntaris als Jocs Olímpics

Jocs Olímpics d'estiu	
Seül 1988	27.221
Barcelona 1992	34.548
Atlanta 1996	60.422
Sydney 2000	46.967
Atenes 2004	39.494
Pequín 2008	70.000*
Jocs Olímpics d'hivern	
Lake Placid 1980	6.703
Sarajevo 1984	10.450
Calgary 1988	9.498
Albertville 1992	8.647
Lillehammer 1994	9.054
Nagano 1998	32.579
Salt Lake City 2002	20.000
Torí 2006	18.000

(*) La memòria oficial de Pequín 2008 encara no s'ha publicat; per tant, la xifra s'ha recollit de notícies publicades durant la celebració dels Jocs.

25. Sota el nom de “Els nostres voluntaris olímpics 2000” o “Quadre d'honor dels voluntaris olímpics 2000”

26. “Un bosc de 400 pals davant de l'Estadi Olímpic, anomenat *Games Memories*, es va erigir el 2002 per homenajar els voluntaris i voluntàries dels Jocs”. www.metropolis-server.com/metropolis/sites/default/files/reuniones/sydney_2008/publicaciones/MEGAEVENT_1.pdf

Els voluntaris a l'estructura econòmica dels Jocs Olímpics

Més enllà de la incorporació dels voluntaris a les variables d'èxit que permeten als mitjans de comunicació i a l'opinió pública jutjar i mesurar l'organització d'uns Jocs Olímpics, els voluntaris s'han convertit en un factor determinant en la sostenibilitat econòmica de l'esdeveniment.

En els darrers anys s'han incrementat els estudis (Baum i Lockstone 2007, 29) sobre l'impacte dels voluntaris en l'organització de grans esdeveniments esportius, molt especialment al voltant de l'estalvi econòmic que suposa disposar d'un nombre tan important de personal no remunerat realitzant tasques bàsiques per al bon funcionament d'organitzacions complexes i de grans dimensions.

Aquest impacte econòmic, però, és igual de rellevant pel que fa al voluntariat esportiu en general. El 1999, Laurence Chalip (Chalip 2000) explicava com un estudi sobre l'impacte econòmic a Austràlia el 1998 demostrava que el sistema esportiu de tot el país no podria existir sense la contribució dels voluntaris. Segons aquest estudi, l'esport era una de les 25 indústries més importants del país, ja que suposava un 1% del Producte Interior Brut (PIB) d'Austràlia. El 20% d'aquesta xifra, 1,6 bilions de dòlars australians, era la contribució econòmica del voluntariat.

En els inicis del Moviment Olímpic modern, les tasques professionals s'exercien també voluntàriament. En un nombre important de federacions nacionals, especialment aquelles amb pocs membres, els voluntaris duen a terme els rols professionals i molts clubs esportius es van formar a partir dels esforços voluntaris d'esportistes amateurs²⁷. De fet, sense la contribució gratuïta, solidària i eficaç dels voluntaris esportius no es podria explicar l'esport modern.

Per tant, els voluntaris esportius, i molt concretament els olímpics, porten a terme tasques econòmicament difícils d'assumir pel comitè organitzador si haguessin de ser remunerades i són un estalvi de despeses salarials.

Taula 2: Algunes tasques portades a terme per voluntaris

- Serveis als espectadors, mitjans de comunicació i espònsors
 - Serveis als atletes i cos tècnic
 - Preparació i manteniment d'instal·lacions esportives
 - Suport a servei d'acreditació
 - Suport al transport
 - Centres d'informació turística
 - Mostradors de benvinguda
 - Suport als serveis mèdics i control de dopatge
 - Suport als serveis de premsa
 - Suport al servei de seguretat
 - Traductors i intèrprets
 - Guies de la família olímpica
 - Cerimònies de lliurament de medalles
 - Rellevistes de la torxa olímpica
 - Cerimònies d'inauguració i clausura
-

27. El mateix Pierre de Coubertin, amb el suport dels seus amics i els directors de les associacions esportives d'aquella època, va treballar de forma voluntària per fundar el Comitè Internacional Olímpic i crear així els Jocs Olímpics moderns.

Ara bé, cal no oblidar el cost que suposa la planificació i la formació dels voluntaris i el risc que pot suposar, tant d'imatge com de funcionament, fer-ne una mala gestió. Hi ha, doncs, la necessitat de destinar una bona part dels recursos econòmics a formar i gestionar uns voluntaris que assegurin la celebració i l'èxit dels Jocs.

A Torí 2006, el cost de la formació i gestió dels voluntaris va ser més elevat que el de la resta de recursos humans. En total, entre l'any 2000 i el 2006 el comitè organitzador va destinar 20,9 milions d'euros a recursos humans, 11,2 dels quals van ser per als voluntaris (TOROC 2007, 21). A Atenes 2004, el cost del programa de voluntaris es va xifrar en 33,8 milions d'euros (ATHOC 2005, 131).

Existeix encara un tercer efecte econòmic estretament lligat a l'anàlisi del llegat de l'organització d'uns Jocs Olímpics. És el que suposa la formació de milers de persones per a una ciutat o un país, que disposa, per tant, d'una població més qualificada en un breu període de temps. Una de les tendències en els darrers anys és la incorporació de becaris i estudiants als programes de voluntariat olímpic com a oportunitat de formació. La complexitat de l'organització i de la gestió dels Jocs Olímpics exigeix una gran diversificació de funcions i l'especialització dels voluntaris; permet, doncs, oferir llocs d'aprenentatge difícils de generar pel propi mercat de treball.

De fet, alguns sociòlegs han parlat de la possibilitat que en el futur el voluntariat sigui una opció de formació per als aturats, una font d'experiència per als joves i una segona trajectòria professional per als jubilats. I, sens dubte, aquestes oportunitats laborals s'han consolidat com una motivació i una recompensa no monetària²⁸ per als voluntaris. La participació en l'organització dels Jocs Olímpics és una oportunitat per guanyar una experiència professional que pot ser útil en la recerca posterior d'un lloc de treball, de la mateixa manera que també pot ser una font de contactes professionals.

Tot i això, mai es pot plantejar el treball voluntari com una substitució del treball remunerat. Part de l'èxit de l'organització dels Jocs Olímpics és aconseguir una bona complementació entre el personal remunerat i els voluntaris. Baum i Lockstone fan referència, precisament, al codi del voluntariat desenvolupat per Volunteering Australia, que conté alguns principis com ara: "El voluntariat no exclou la feina remunerada ni els voluntaris tampoc substitueixen els treballadors remunerats, ni tampoc són cap amenaça a la seguretat laboral dels treballadors remunerats" (Baum i Lockstone 2007, 32).

Els voluntaris a la simbologia "oficial" olímpica

Una altra dimensió destacable del "nou" voluntariat olímpic és la seva indubtable incorporació a la simbologia olímpica. Els voluntaris s'han convertit en una representació simbòlica i mediàtica de l'esperit dels Jocs: la participació, el sacrifici, la superació individual, la solidaritat, etc. La relació entre Jocs Olímpics i voluntaris ha esdevingut essencial com a valor afegit d'un esdeveniment esportiu que es considera "únic" per la seva aportació "moral" i "global" a la societat.

Les conclusions del Simposi del 1999 reclamaven un reforç de l'atenció institucional als voluntaris olímpics, atesa la seva incorporació a la simbologia "oficial" del Moviment Olímpic. Es va demanar al Comitè Internacional Olímpic (CIO) la creació d'un programa específic de voluntariat olímpic o d'una comissió, a més de la consideració dels aspectes tècnics i humans del voluntariat en els processos de candidatura i en el llegat dels Jocs.

L'any 2001, el CIO es va sumar a les activitats de l'Any Internacional del Voluntariat, proclamat per l'Assemblea General de Nacions Unides. En els darrers anys, ha dedicat una especial atenció als voluntaris dels Jocs amb actes d'homenatge i fent-los

28. En els primers Jocs Olímpics, i també en l'actualitat, la principal recompensa per als voluntaris residia en l'esfera personal, en la satisfacció de complir objectius personals al portar a terme les tasques assignades i les funcions en el context d'una gran organització. A més d'aquestes recompenses "morals", n'hi ha altres d'una naturalesa més material, com el dret a assistir a certs esdeveniments o altres avantatges que sorgeixen del fet de ser membre d'una organització, o la recompensa d'una distinció commemorativa o certificat.

presentes en els materials promocionals de la pròpia institució. Ara bé, es continua entenent que la relació amb els voluntaris és una responsabilitat del comitè organitzador, temporalment i espacialment delimitada per la celebració de cada edició dels Jocs. Per tant, no s'ha creat cap comissió ni programa específic per a un moviment global i coordinat de voluntaris olímpics²⁹.

El CIO no ha pogut obviar la rellevància dels voluntaris a l'organització dels Jocs actuals. Com a exemple, tot i que en els qüestionaris de candidatura (IOC 2008) que les ciutats han de presentar per organitzar els Jocs no hi ha cap capítol exclusivament dedicat a la planificació i a la gestió dels voluntariat, sí que s'inclouen preguntes específiques sobre el cost dels recursos humans, tant del personal remunerat com dels voluntaris. A més, també hi ha qüestions sobre la planificació i el rol dels voluntaris en els serveis mèdics i de control antidopatge, en el transport i la seguretat, a més de reclamar detalls sobre la formació que se'ls oferirà en aquells esports olímpics menys coneguts en el país amfitrió o per als Jocs Paralímpics.

Sens dubte, la inclusió d'aquestes preguntes en els processos de candidatura no exemplifiquen prou bé l'aportació dels voluntaris més enllà de l'organització, ja sigui com a transmissors i representants de valors globals o locals, com a connexió de la comunitat que acull els Jocs amb la família olímpica o com a promotors d'una educació basada en la solidaritat, la participació o l'altruisme.

Els comitès organitzadors són, de moment, els únics encarregats d'interpretar el futur del voluntariat olímpic i tenen la possibilitat d'estructurar la relació futura entre ciutadans i Jocs Olímpics. Londres 2012, per exemple, s'ha marcat com a objectiu crear després dels Jocs una "família" de voluntaris (LOCOG 2009) que vulguin mantenir el contacte, a més de potenciar el voluntariat al Regne Unit i participar en la creació d'un nou esperit voluntari, una millor xarxa d'intercanvi d'informació i una millor preparació³⁰.

En el recent procés de candidatura dels Jocs Olímpics de 2016, les quatre ciutats candidates (Chicago, Madrid, Rio de Janeiro i Tòquio) han creat un programa d'adhesió de voluntaris olímpics paral·lel al procés de candidatura. A més, totes quatre van incloure els voluntaris en els seus informes de candidatura i van fer menció del llegat que suposarien per a la ciutat.

Així, Chicago parlava d'un cos de voluntaris "(...) que es redistribuirien després dels Jocs per donar suport a causes i programes vinculats al Moviment Olímpic." (USOC 2009, 15). Tòquio també va fer referència al llegat³¹, però va emfatitzar la tradició de treball voluntari de la societat japonesa, a més de plantejar les línies generals de la formació i la planificació dels 50.000 voluntaris que pretenia reclutar: "Amb una previsió de 50.000 voluntaris i voluntàries, Tòquio 2016 també podrà difondre la cultura del voluntariat al Japó. Els voluntaris són indispensables per al funcionament dels Jocs. Per a un esdeveniment de la magnitud de Tòquio 2016 caldrà l'aportació d'un gran nombre de voluntaris" (JOC 2009, 29).

En el cas de Madrid i Rio de Janeiro, les dues ciutats finalistes, els voluntaris també eren esmentats en els seus informes, però sobretot van ser, a la presentació de les seves candidatures davant del CIO el passat 2 d'octubre de 2009, un element simbòlic i emocional, un exemple del suport popular. Segons l'enquesta encarregada pel CIO, els 84,9% dels ciutadans de Madrid donaven suport a la celebració dels Jocs, mentre que Rio comptava amb el suport del 84,5% dels seus ciutadans (IOC 2009, 89).

Els voluntaris-ciutadans s'han consolidat definitivament i, si en el passat el voluntariat es comprenia per motius religiosos, per reduir diferències de classes o per raons humanitàries, els Jocs Olímpics han contribuït a la creació d'un nou voluntariat també global, independentment de les característiques específiques de la societat que els acull, que es concreta en la solidaritat, la pau, la tolerància i la participació.

29. Nacions Unides sí disposa d'una xarxa internacional de voluntaris amb un programa específic : <http://www.unv.org/>

30. Voluntaris 2000 és una associació de voluntaris que es va crear després dels Jocs de Barcelona'92 i que encara perdura.

31. La candidatura de Tòquio presentava algunes idees innovadores sobre la gestió dels voluntaris abans, durant i després dels Jocs, com ara el "Tokio Volunteer Bank", una base de dades de voluntaris amb l'objectiu d'intercanviar informació d'oferta i demanda de voluntaris.

Els voluntaris als Jocs del segle XXI: les noves tecnologies

El 1999, Internet ja havia fet acte de presència a molts àmbits de la societat i vivia un creixement espectacular en el nombre d'usuaris i de desenvolupament d'aplicacions. També s'havia incorporat als Jocs Olímpics, tot i que, "en una primera etapa (1995-2000), la utilització institucional d'Internet es limitava a oferir informació promocional sense que això significués cap canvi en les seves estratègies de comunicació, i encara menys en les seves formes d'organització" (Moragas 2001, 5). De fet, es considera que "l'era Internet no comença fins Atlanta'96, amb la primera web oficial del Comitè Organitzador (ACOG) (<http://www.atlanta.olympic.org>) que va obtenir un total de 185 milions de visites durant els 16 dies dels Jocs" (Moragas 2001, 9).

Per la seva part, el CIO ràpidament es va veure obligat a integrar les noves tecnologies i els nous mitjans de comunicació virtuals a les seves estructures tradicionals amb importants repercussions econòmiques i mediàtiques, com és el cas de la negociació dels drets de televisió o de la gestió d'acreditacions de mitjans digitals als Jocs Olímpics.

Sens dubte, el principal repte dels Jocs Olímpics a Internet és el "El webcasting: la retransmissió en directe o en diferit dels esports a través d'Internet. Si aquesta tecnologia permet la retransmissió per ordinador i per telèfon mòbil, el potencial de la convergència entre la televisió digital i Internet també ofereix la possibilitat de retransmetre els esdeveniments directament a través del televisor. Si l'exclusivitat no es pot garantir de manera similar als drets televisius actuals, la retransmissió per Internet dels Jocs, a part de perdre tota mena d'exclusivitat, implicarà que els mitjans que desitgin endarrerir les retransmissions a hores d'audiència màxima no ho podran fer. Aquest fet, evidentment, comportarà conseqüències greus pel que fa a atraure anunciants que paguin molt i, consegüentment, la capacitat dels mitjans per recuperar els milions que hauran gastat en la compra dels drets se'n ressentirà" (Moragas i Kennett 2005, 15).

En el cas del voluntariat olímpic, el dubte que es planteja és si, més enllà d'oferir informació en un nou format, les noves tecnologies poden incorporar canvis en la gestió, la planificació i la pròpia concepció del voluntariat, atesa la capacitat creativa en formació de xarxes socials que està demostrant el web 2.0. Per exemple, a la campanya de l'actual president dels Estats Units, Barack Obama, el 2008, les noves tecnologies i la capacitat de gestió de la xarxa de voluntaris virtuals va ser un dels factors més destacats en l'èxit de mobilització del candidat republicà.

Els Jocs Olímpics encara han d'afrontar el repte de les noves tecnologies com a canal alternatiu de comunicació, amb un univers de possibilitats il·limitat, un cost econòmic reduït i un rellevant llegat formatiu i associatiu. A més, l'ús intensiu de la xarxa ha de millorar la integració de persones amb discapacitats i l'aprofitament del coneixement i la formació en els Jocs Olímpics i Paralímpics.

Vancouver 2010, per exemple, ja disposa d'un grup de voluntaris a Facebook³². El Comitè Organitzador de Rio de Janeiro 2016 sembla haver interpretat aquesta oportunitat i ja ha creat una presència permanent a la xarxa virtual de Twitter, a més d'una campanya virtual de suport a la candidatura i ara als Jocs. Brasil és un dels països on l'ús d'Internet creix de forma més espectacular en els darrers deu anys (Barbosa 2009). Serà potser el naixement del voluntariat olímpic virtual, que realitzarà tasques no presencials, però bàsiques per a la comunicació i la gestió dels voluntaris.

Sens dubte, el món assistirà expectant a les noves cites olímpiques, així com a l'evolució del voluntariat. Estem segurs, però, que malgrat els canvis en els mecanismes de participació i de cohesió social, que han de passar inevitablement pel protagonisme de la comunicació virtual, els voluntaris mantindran els trets característics que els identifiquen plenament amb el Moviment Olímpic: compromís individual, contribució a la societat i altruisme.

32. <http://www.facebook.com/group.php?gid=40138368009>

Referències bibliogràfiques

- Athens 2004 Organising Committee for the Olympic Games ATHOC. 2005. *Official Report of the XXVIII Olympiad: Athens 2004*. v. 1. Athens: ATHOC.
- Barbosa, Alexandre F. 2009. *Pesquisa sobre o uso das tecnologias da informação e da comunicação no Brasil: TIC domicílios e TIC empresas 2008 = Survey on the Use of Information and Communication Technologies in Brazil: ICT Households and ICT Enterprises 2008*. São Paulo: Comitê Gestor da Internet no Brasil.
- Baum, Tom i Leonie Lockstone. 2007. "Volunteers and Mega Sporting Events: Developing a Research Framework". *International Journal of Event Management Research* 3 (1): 29-41.
- Chalip, Laurence. 2000. "Sydney '2000: Volunteers and the Organisation of the Olympic Games: Economic and Formative Aspects". A *Volunteers, Global Society and the Olympic Movement: International Symposium Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, eds. Miquel de Moragas, Núria Puig i Ana Belén Moreno, 205-214. Lausanne: International Olympic Committee. http://doc.ero.ch/lm.php?url=1000,10,38,20100507110340-MT/IOC_Symposium_1999.pdf
- Gann, Nigel. 1996. *Managing Change in Voluntary Organizations: a Guide to Practice*. Buckingham: Open University Press.
- International Olympic Committee, IOC. 2008. *2016 Candidature Procedure and Questionnaire: Games of the XXXI Olympiad*. Lausanne: IOC. http://www.olympic.org/Documents/2016_election/en/en_report_1318.pdf
- International Olympic Committee, IOC. 2009. *Report of the 2016 IOC Evaluation Commission: Games of the XXXI Olympiad*. Lausanne: IOC. http://www.olympic.org/Documents/2016_election/en/en_report_1469.pdf
- Japanese Olympic Committee, JOC. 2009. *Tokio 2016 Bid Book*, vol. 1. Tokyo: JOC. <http://ontour2001.tripod.com/bidlibrary/id60.html>
- London Organising Committee of the Olympic Games, LOCOG. 2009. *After 2012*. London: LOCOG. <http://www.london2012.com/get-involved/volunteering/the-volunteer-programme.php>
- Moragas, Miquel de. 2001. *Internet y el Movimiento Olímpico*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB http://ceo.uab.cat/2010/docs/wp100_spa.pdf
- Moragas, Miquel de i Chris Kennett. 2005. *Olympic Cities and Communication*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB http://ceo.uab.cat/2010/docs/wp085_spa.pdf
- Moragas, Miquel de, Ana Belén Moreno i Raúl Paniagua. 1999. "The Evolution of Volunteers at the Olympic Games". A *Volunteers, Global Society and the Olympic Movement: International Symposium Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, eds. Miquel de Moragas, Núria Puig i Ana Belén Moreno, 133-154. Lausanne: International Olympic Committee. http://doc.ero.ch/lm.php?url=1000,10,38,20100507110340-MT/IOC_Symposium_1999.pdf
- Organizing Committee of the XIII Olympic Winter Games Lake Placid 1980. 1981. *Final Report*. Lake Placid: The Committee.
- Torino 2006 Organising Committee for the XX Olympic Winter Games, TOROC. 2007. *Torino 2006 Official Report*. v. 3. Torino: TOROC.
- Sydney Organizing Committee for the Olympic Games, SOCOG. 2001. *Official Report of the XXVII Olympiad : volume one: Preparing for the Games*. Sydney: SOCOG.
- United States Olympic Committee, USOC. 2009. *Chicago 2016 Bid Book*, vol. 1. http://documents.chicago2016.org/pdf/bidbook/VOLUME_1.pdf